

TURİZM SEKTÖRÜNÜN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ

Filiz TUTAR¹ Cemile ALPASLAN² Erdinç TUTAR³ Çisil ERKAN⁴

ÖZET

Turizm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere çoğu ekonomide itici bir sektör konumundadır. Turizmin ulusal ekonomi üzerine başlıca etkileri ise, dış ödemeler dengesine, ek ihracata, iç fiyatlara, devletin gelir ve harcamalarına, döviz kuruna, bölgelerarası dengeli kalkınmaya, gelir dağılımındaki adaletsizliğe ve nihayetinde istihdama etkisi vardır. Bu bağlamda, turizm hizmetler sektörü içinde yer aldığı için insanlarla iç içe ve insan odaklı bir sektördür ve bu sektör tüm ülkeler için işsizlik sorununa bir çözüm olarak algılanmıştır.

Çalışmamızın temel amacı, turizm sektörünün emek yoğun yapısı nedeniyle, insan gücüne daha çok ihtiyaç duyulmasından hareketle turizm sektörü ve istihdam arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bundan hareketle Türkiye’de turizm sektörü için tarafımızdan SWOT analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda turizm ve istihdam arasındaki ilişkinin güçlü ve zayıf yanları ile fırsat ve tehditleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, turizmin hizmet ağırlıklı bir sektör olması ve döviz girdisi sağlaması güçlü yanları iken, bu sektörde çalışan birçok kişinin yabancı dil problemi yaşaması ve ülkemizdeki turizm faaliyetlerinin henüz mevsimlik özellikten öte gitmemesi zayıf yönler olarak tespit edilmiştir. Devletin turizm sektörü için sağladığı teşvikler ve genç bir nüfusa sahip olmamız fırsat iken turizm bölgelerimizde henüz turizm kültürünün yerleşmemiş olması turizm eğitim kurumlarında uygulamalı eğitimin yeterli düzeyde verilmemesi de tehdit unsuru olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, İstihdam ve Türkiye.

Jel Kodu:

THE INFLUENCE OF TOURISM SECTOR ON EMPLOYMENT

ABSTRACT

Tourism is a propelling sector in most of the economy, in particular developed and developing countries. The basic effects of tourism on national economy are balance of payment, additional export, internal prices, the income and spending of the government, rate of exchange, the balanced development among the regions, the unfair range of income and ultimately staffing. In this regard, as the tourism has its place among service sector it is a human based sector and commune with human beings. In all countries it is regarded as a solution to the unemployment.

The basic aim of our study is, with reference to its need to the manpower due to the tourism sector’s dense labour system, analyzing the connection between the tourism sector and staffing. With reference to that SWOT analyzing has been done by us. In consequence of our analysis we tried to reveal the strengths and weaknesses of the connection between the tourism and staffing. As a result, while the strengths of tourism is its being a labour weighted sector and providing foreign currency inflow; its weaknesses are many people’s having difficulty in learning and speaking foreign language and tourism sector’s not being more than a seasonal activity. It is determined that in one hand the encouragement of government to the tourism sector and Turkey’s having young population is an opportunity on the other hand tourism sector’s not having its place in tourism regions and practical education’s not being able to given in satisfying level is a threat factor.

Key Words: Tourism, Employment and Turkey.

Jel Codes:

¹ Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, flztutar@hotmail.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Üniversitesi SBE İktisat Bölümü, cemilealpaslan@hotmail.com

³ Prof. Dr., Niğde Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, tutar80@hotmail.com

⁴ Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Üniversitesi SBE İktisat Bölümü, cisilerkan@hotmail.com

1.GİRİŞ

Günümüz dünyasında tüm ülkelerin en büyük sorunlarından biri işsizliktir. Ülkeler, işsizlik oranlarını düşürmek için çeşitli yollar aramaktadır. İnsanın insana hizmet ettiği sektör olan turizm, istihdam yaratmada önemli katkı sağlayacaktır. Bu amaçla birçok ülke çeşitli reklam ve tanıtımlarla turist sayısını ve turizm gelirlerini arttırmaya çalışmaktadır.

Turizm, bütün ülkeler için hayati bir öneme sahiptir. Turizmle birlikte devletlere döviz girdisi sağlanırken, iç piyasalarında canlanma ve işsizlik sorununda da azalma görülmektedir. Buna ek olarak kültürler arası etkileşim hızlanmakta ve ortak değerler artmaktadır.

Ülkemiz gerek coğrafi konumu gerekse de kültürel özellikleri bakımından turizm için oldukça önemli bir konuma sahiptir. Sanayileşmenin tam olarak sağlanamaması ve bölgesel kalkınmanın her bölgede aynı şekilde gerçekleştirilememesi nedeniyle, hane halkının refah düzeyinin artması ve istihdam açığının kapatılabilmesi için oldukça önemli bir yere sahiptir.

Çalışmamızda turizmin ülkeler açısından ekonomik etkileri incelenmiş olup, diğer sektörlerle katkısı ve istihdam üzerine etkilerine yer verilmiştir. Turizm harcamalarının istihdam yarattığı alanlar verilmiş olup, son olarak da tarafımızdan Türkiye’de turizm sektöründeki istihdamın SWOT analizi yapılmıştır. Çalışmamızın amacı ise, turizm sektörünün istihdam yaratma kapasitesini irdelemektir.

2.TURİZMİN ULUSAL EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Turizm sektörünün ulusal ekonomiler üzerindeki etkileri aşağıda kısaca verilmiştir.

Gelir Etkisi: Ülkeye gelen turistlerin ve iç turizme katılan ülke vatandaşlarının yapmış oldukları turistik tüketim harcamaları ile artan turizm talebini karşılamak amacıyla yapılan turistik yatırımlar, gerek turizm sektöründe, gerekse sektörü besleyen diğer sektörlerdeki üretim faktörlerinin gelirlerini oluşturur (Timur, 1986:189).

Turizm sektörünün yarattığı geliri ölçebilmek için, turizmle ilgili faaliyet alanlarında toplam üretimde bulunan ve turizme aktarılan payın bulunması gerekir. Böylece, diğer sektörlerden bir kısmı, turizm sektörüne aktarılan mal ve hizmetleri ürettiğine ve turizme yönelik çalışan bu sektörler de başka sektörlerden girdiler satın aldıklarına göre ortaya gelir yaratma süreci çıkmaktadır. Örneğin, oteller ve lokantalar, yiyecek-içecek maddeleri teminini iç piyasadan karşılamakta ve böylece iç gelirlerin ortaya çıkması gerçekleşmektedir. Toptancılar veya imalatçılarda bu ürünleri, çiftçilerden veya köylülerden satın aldıklarına göre, yaratılan gelir tarım kesimine kadar uzanmaktadır. Böylece, turist harcamaları üretimin yapıldığı yere kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktadır.

Ek İhracat Olarak Etkisi: Turizm, ulusal ekonomi için önemli bir ek ihracat kaynağıdır. Ekonomik ilerlemeler ve turizm geliştikçe, turistlerin yabancı ülkelere yaptıkları alışverişlerde artmaktadır. Turizm amaçlı ziyaretçiler böylece ülkeye ek ihracat kaynağı yaratırlar.

İç Fiyatlara Etkisi: Fiyat, gerek iç gerekse de uluslararası piyasada turizm talebini etkileyen en önemli ekonomik faktörlerden birisidir. Fiyat, turist gönderen ülke açısından ele alındığında, gidilen yerin çekim gücü, ulaşılabilirlik şartları, seyahat öncesi bilgi ve hizmetler gibi faktörlerle birlikte turist çeken ülkeye yönelik talebin belirleyicisi olmaktadır (Olahı ve Timur, 1988:138).

Uluslararası turizmde rekabet şartlarının marjinal hesaplamalara dayandırıldığı hatırlanırsa, fiyat faktörünün önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Tutar ve Tutar, 2004:51)

Devlet Gelir Ve Harcamalarına Etkisi: Turizmin devlet gelirine, turizmin devlet harcamalarına ve turizmin net kamu geliri etkisi olarak üç kısımdan oluşmaktadır. Turizmin devlet gelirlerine etkisi; devlet gelirleri, ortak olduğu veya mülkiyetine sahip bulunduğu tesis gelirleri dışarıda tutulursa, genelde vergi gelirleri şeklindedir (GUNN, 1988:4).

Turizmin devlet harcamalarına etkisi, Turizm devlet gelirlerini arttırmakla birlikte, alt yapının ve üst yapının geliştirilmesi ve iyileştirilmesini sektörel gelişiminin sağlanmasını ve benzeri sebeplerle turizm sektörüne yapılan devlet harcamalarının da arttırmakta, bu durum özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi karakterli gelir etkisini azaltmaktadır (Tutar ve Tutar, 2004: 54).

Döviz Kuruna Etkisi: Bir ülkenin milli parasının değerinin belli başlı uluslararası para birimleri karşısındaki değerinin değişmesi, yabancı turistler açısından turistik mal ve hizmetlerin fiyatlarını da değiştirmektedir (İçöz ve Kozak, 1998:191). Ülke milli parasının yabancı paralar karşısında değer yitirmesi durumunda, bu ülke yabancı turistler açısından ucuz ülke durumuna geleceğinden turistlerin bu ülkedeki satın alma gücü yükselecektir. Böyle bir durumda turist bu ülkeye gitmekle tüketici rantı elde edeceğinden, talep kayması bu ülkeye yönelebilir. Böylece ulusal parası değer yitiren ülkeye olan turizm talebinde bir artış ve buna bağlı olarak ülkenin elde ettiği turizm gelirinde bir yükselme ortaya çıkacaktır (İçöz, 1990:205).

Yatırımlar Üzerindeki Etkisi: Turizmin tipik özelliği, birbirlerinden farklı dallarda faaliyet gösteren çok sayıda küçük birimlerden oluşmasıdır. Bu birimler arasındaki küçük lokantalar, moteller, oteller, çamaşırhaneler, el sanatları satış dükkanları vb. sayılabilir. Böylece yönetimin alt yapıya ve bazense üst yapıya yatırım yapması, birçok küçük işletmeye yatırım yapılmasını teşvik eder. Bu işletmelerin sermaye gereksinimlerinin nispeten düşük olmasıyla birlikte, yapılan yatırımlar hızla sonuç vermektedir (Mcintosh ve Goeldner 1986: 406).

Turistik çekim öğelerine sahip bir turistik bölgenin turizme açılması ve orada turistik hareketlerin yoğunlaşması, umulduğu kadar hızlı olmamaktadır. Bölgede turizm için gerekli altyapı ve üstyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi büyük miktarda sermayenin sektöre yönelmesine bağlıdır. Sektörün içerdiği risk oranının yüksek olması, ulusal ve uluslararası finans kuruluşları ve bankaların kredi vermekte çekingen davranmalarına neden olmaktadır. Sınırlı imkânlarla yapılacak turizm yatırımları ile turizmden beklendiği kadar fayda elde edilememektedir (Tutar,1999: 50).

Bölgeler Arası Dengeli Kalkınmaya Etkisi: Turizm pek çok ülke tarafından kalkınmanın bir aracı olarak görülmektedir. Bir hizmet sektörü olarak istihdam yaratma potansiyeli dikkate alındığında öneme sahip olduğu söylenilebilir. Turizm, ülkede yeni iş imkânları yaratılması suretiyle bölgelerarası gelişmişlik farkının azalmasına etki yaparak bölgelerde dengeli kalkınmaya imkân tanımaktadır. Turizm yatırımları bir ülkenin daha az kalkınmış bölgelerinde teşviklerle hız kazandığında, bu yatırımların bölgede yarattığı yeni iş imkânları çalışan kesimin gelirlerini arttırmanın yanı sıra, bölgenin gelir dağılımında da olumlu etkiler oluşturmaktadır (Çeken,2003:147).

Gelir Dağılımındaki Eşitsizliklerin Azaltılmasına Katkıda Bulunmak: Turizm nitelikli iş gücünün istihdamını öngören bir hizmet sektörüdür. Nitelikli iş gücü; verimliliği ve buna bağlı olarak ücreti daha yukarı düzeyde bulunan bir emek grubudur. Turizm özelliği gereği olarak istihdam ettiği nitelikli emek-verimlilik-ücret ilişkileri içinde çalışanların daha yüksek ücret almalarını sağlayarak GSMH'nin adil bölüşümüne katkıda bulunurlar. Turizm politikasının bir amacı; yeni istihdam alanları açarak ve nitelikli personel istihdam oranını arttırarak gelir dağılımındaki eşitsizlikleri kısmen gidermektir (Olalı, 1990: 44)

Ödemeler Dengesi Etkisi: Ödemeler dengesi, gelir ve gider arasındaki farkı gösterir. Turizm sektörü, özellikle yurt dışı turizmde önemli bir girdi konumundadır. Artan cari açığın kapatılması, düşük maliyetlerle yüksek kar sağlanıp bilançonun dengede kalabilmesi için oldukça önemli bir faktördür.

Bir ülkenin toplam döviz giderleri toplam döviz girdilerinden fazla ise ödemeler dengesinin açık verdiği, toplam döviz gelirlerinin giderleri aşması durumunda ise ödemeler dengesinin fazla verdiği söylenebilir (Tutar, 1999:8)

İstihdama Etkisi: Turizm sektörünün emek-yoğun bir özelliği vardır. Bu nedenle turistik tüketim harcamaları, turizm sektörüne doğrudan, bu sektöre girdi veren sektörlerle de dolaylı istihdam imkânları sağlamaktadır. Bunun doğal sonucu olarak turizm, meydana getirdiği genel istihdam etkisi ile ülkedeki toplam istihdamı arttırmaktadır (Tutar ve Tutar, 2004: 48).

3.TURİZM SEKTÖRÜNÜN İSTİHDAM YARATMA KAPASİTESİ

Turizm, hizmetler sektörü içinde yer alan ve diğer sektörlerde olamayacak kadar insanlarla iç içe ve insan odaklı bir sektördür. Bu nedenledir ki bir ülkede ki işsizlik sorunu için en önemli çözüm yollarından biri turizm olmuştur. Turizmde istihdamı, çalışacak yaşa gelen bireylerin devletin veya özel sektörün kontrolünde yerli veya yabancı turistlere hizmet ederek geçimlerini sağlamak amacıyla çalışmaları olarak tanımlayabiliriz. Fakat turistik ürün ve hizmetlere talep olduğu sürece sektöre iş gücü talebi olacaktır (Sarı ve Uçar, 2010: 339).

Ülkemizde makale konumuza yakın yapılan çalışmalar irdelendiğinde önceki çalışmaların tamamında turizm sektörünün istihdama katkısının olduğu yönünde sonuçlara varılmıştır. Bu bağlamda; Yanardağ ve Avcı'nın (2012: 43) turizm sektöründe istihdam sorunları: Marmaris, Fethiye, Bodrum ilçeleri üzerine ampirik bir inceleme konulu çalışma, Yıldız (2011: 55), turizm sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi adlı çalışma, Ünlüöner (2011: 2) turizmde istihdam konulu çalışma, Çeken ve Erdem (2003:2), turizm sektörünün istihdam yaratmada ki etkisi adlı çalışma, Sarı ve Uçar (2010: 338), turizm sektörünün istihdam yaratmada ki yeri ve 2009 krizinin Türkiye turizm istihdamına etkileri konulu çalışma, Boz (2006: 3), Dünya'da turizm endüstrisinde istihdam ve çalışma şartları konulu çalışma, Türkoğlu (2011:1), turizm sektöründe istihdam imkanlarının göç üzerinde ki etkileri: Fethiye örneği çalışmalarının tümünde aynı sonuca varılmıştır.

3.1. Turizm Harcamalarının İstihdam Yarattığı Alanlar

Turizm harcamalarının istihdam etkisi turizm talebinin yoğunluğuna bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, ülkeye olan turistik talep ne kadar artıyor ise, o ülkeye doğrudan ve dolaylı istihdam etkisi o kadar yüksek olacaktır. Yani istihdam artışı, talep artışına paralellik gösterecektir. Turizm talep artışına karşı cevap verebilmek için, turizm yatırımlarının artırılması gerekir (Çetinkaya ve Altınok, 2003: 113).

Turizm, hizmet sektörü olduğundan dolayı insan kaynaklarından yoğun bir şekilde yararlanmaktadır. Dünyanın en hızlı iş yaratıcılarından olan turizm sektörü, gençler, kadınlar ve göçmen işçiler için istihdam yaratmaktadır. Turizm ekonomisi hem doğrudan hem de dolaylı olarak, 230 milyondan fazla istihdam sağlayarak, küresel iş gücünün yaklaşık %8'ini temsil etmektedir (UNEP, 2012: 39).

Turizm sektöründe kadınların, part-time çalışanların, ikinci bir işi olanların ve çok genç ya da çok yaşlı kişilerin çalıştırıldığı yaygın olarak gözlenmektedir. Ev kadınları, öğrenciler ve emekliler gibi işsizlik istatistiklerinde yer almayan kişilerin, mevsimlik olarak yoğun bir biçimde işe alınmaları nedeniyle, turizm sektörünün işsizlik sorununun çözümüne katkısı ilk bakışta görüldüğü kadar fazla değildir. Diğer taraftan, bazı turizm işletmelerinin imalat sanayine oranla daha iyi iş koşulları ya da ücret sağlayarak mevsimlik işgücü talebinde bulunması, söz konusu sektörlerden turizme işgücü akımına yol açacaktır (Yıldız, 2011: 65). Turizm sektörünün bu özelliği, özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu sektörün geliştirilmesi ile yeni iş olanaklarının artırılmasında, dolayısıyla istihdam üzerinde önemli rol oynayacaktır. Örneğin, bir ülkede turizmin gelişmesi üst yapı yatırımlarının ve döviz gelirlerinin artışına yol açacak, bu durum da önemli ölçüde yeni istihdam olanaklarının açılmasına imkân sağlayacaktır (Çeken ve Erdem, 2003: 23).

Şekil 1. Turizm Harcamaları İstihdam Yarattığı Alanlar

Turistlerin Harcama Yaptıkları Yerler	Turizm Sektörünün Yaptığı Harcamalar	Harcamalardan En son Yararlananlar
Konaklama	Maaşlar ve Ücretler Bahşişler, İkramiyeler	Muhasebeciler, Gayrimenkul yapıcı ve satıcıları, Medya yayın evleri, matbaalar
Yiyecek	Yerel Vergiler, Gelir Vergiler Komisyonlar	Reklamcılar, Sigorta Şirketleri Nalburiye dükkânları
İçecek	Müzik ve Eğlence	Mimarlar, Avukatlar, Bankalar Esnaf ve Zanaatkarlar
Uluslararası Ulaşım	Yönetimsel ve Genel Harcamalar Yasal ve Mesleki Hizmetler	Otomobil Acentaları, Danışmanlar Fırınlara, Bakkallar
Gezi ve Turlar	Yiyecek İçecek vb. Satın Alımlar Malzeme ve Üretim Maddeleri Alımı	Plaj Yardımcıları, Rehberler Kasaplar, Yemekçiler, Veznedarlar
Eğlence	Tamir Bakım, Onarım, Koruma Reklam, Tanıtım, yayın,	Kasiyerler, Hayır Kurumları, seyahat işletmeleri, Finansmanlılar, Emlakçılar

Hatıra ve Hediyeelik Eşya	iyileştirme Çalışmaları Toplu Hizmetler, Su, Gaz, Elektrik, Çevre vb. Ulaştırma	Eczaneler Baharatçılar Tezgâhtarlar, Sekreterler Giyim Mağazaları, Konfeksiyoncular Kulüpler, barlar, diskolar Müteahhitler, Ressamlar, Yöneticiler Mandracılar, Sütçüler Araç gereç satıcıları Doktorlar, Dişçiler, Hissedarlar Büyük Mağazalar, Toptancılar Kuru Temizlikçiler, Sendikalar Elektrikçiler, Mühendisler Uzmanlar Çiftçiler ve Balıkçılar, Lokantalar Hamallar, Taşıyıcılar, Oto tamir ve Bakımcıları Bahçıvanlar, Boyacılar Eşya dükkânları, İthalatçılar Yönetim: eğitim, sağlık, demir, vb.
Fotoğraf ve Bant	Lisanslar, İzin belgeleri Sigorta primleri	
Kişisel Bakım, ilaç ve kozmetik	Gayrimenkul ve araç gereç kiralama Mobilya ve Demirbaş eşyalar	
Giyim	Borçların anapara ve faiz geri ödemeleri	
Değişik	Gelir, kurumlar ve diğer vergiler Amortisman Yatırımcılara ve yabancı sermayeye geri dönüş (kar payı ve iştirak hissesi olarak)	

Kaynak: (Mcintosh ve Gupta, 1980: 222-223)

Şekil 1’de Turizm sektörünün etkilediği alanların oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir. Çünkü turizm insan odaklı bir sektör olması nedeniyle kendi branşı dışında birçok alanda meslek kollarının gelişimine katkıda sağlamaktadır.

İlk sütunda turistlerin harcama yapmış olduğu yerler, konaklama, yeme ve içme, ulaşım, giyim gibi genel konular olarak ele alınmıştır. İkinci sütunumuzda ise turizm sektörünün hizmet verebilmesi için gerekli olan şartlar yer almıştır. Maaş ve ücretler, komisyonlar, sigorta primleri, amortismanlar buna örnektir. Üçüncü sütunumuzda ise turizm sektöründen ekonomik olarak en son etkilenen reklamcılar, sigorta şirketleri fırınlar, bakkallar, kasaplar, yemekçiler, eczaneler, baharatçılar, veznedarlar gibi meslek grupları faydalanmaktadır.

3.2.Turizm Sektöründe Doğrudan, Dolaylı ve Uyarılmış İstihdam

Turizm sektöründe istihdamı doğrudan istihdam, dolaylı istihdam ve uyarılmış istihdam olarak üç başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar:

3.2.1.Doğrudan İstihdam

Turizm sektöründe doğrudan istihdam, sektörün kendi içinde oluşturulan ana ve alt kollarda çalışan kişilerin gösterdikleri faaliyetlerin bütünüdür. Bunlar konaklama işletmeleri, yiyecek ve içecek sunan işletmeler, seyahat acenteleri, turist rehberleri, eğlence işletmeleri, yolcu taşıma işletmeleri, hediyelik eşya satan dükkânlar, muhtelif hizmetlerden (posta, telefon, bankacılık, araba kiralama vb.) oluşur (Tutar ve Tutar, 2004: 85).

3.2.2.Dolaylı İstihdam

Direkt olarak turizm faktörlerini içermeyen ama turizm sektörü için gerekli olan dalların oluşturduğu sektörlerde faaliyet gösterilen istihdam türüdür. Turizm, hizmet sektöründe olmayan diğer sektörlerde de istihdam sağlar. Turizm sektörüne diğer sektörlerde yapılan harcamalar gelir sağlar. Bir turistik otel inşaatında istihdam edilecek işçiler ya da bu tesisin inşa edilmesinde gerekecek malzemelerin üretiminde istihdam edilecek işçiler turizmde dolaylı istihdama örnek oluşturur (Mathieson and Wall, 1982: 77).

3.2.3.Uyarılmış İstihdam

Ek istihdam ya da uyarılmış istihdam, turizm nedeniyle gelirleri artan ve yaşam düzeyleri yükselen bölge halkının elde ettikleri bu geliri, gerek bölge ekonomisinde gerekse ülke ekonomisinde harcamaları sonucu, ekonominin diğer sektörlerinde istihdam hacminin artmasına yol açarak ortaya çıkmaktadır(Karagöz, 2006: 65). Yani üretimin artması ve buna bağlı olarak fiyat düşüşlerinin yaşanması tüketimin artmasına vesile olarak halkın refahında da bir artış meydana getirecektir.

3.3.Turizmin İstihdam Üzerindeki Etkisini Belirleyen Faktörler

Turizm sektörünün istihdama katkısını şu şekilde sıralamak mümkündür. (Ünlüöner vd.;2007:166; Cooper vd., 1993):

- Ülkelerin ekonomik yapıları, turizm yatırımları ve işgücü politikaları
- Ülke turizm sektörünün özellikleri ve turizm işletmelerinin yapısı
- Sektörde istihdam edilen personelin yetenek, verim ve uygunluk düzeyi
- Turizm sektörü ile diğer sektörler arasında sosyal ve mali haklara ilişkin durum
- Turizm işletmelerinin faaliyet süreleri, düşük ve yoğun sezon dönemleri ve ne kadar sürdüğü
- Ülkede turizm sektörünün imajı, eğitim görmüş gençler tarafından cazip bulunup bulunmadığı
- Turizm sektöründeki işlerin çalışma süreleri (tam zamanlı, yarı zamanlı vb.)
- Tanıtım ve pazarlama çalışmalarının başarısı
- Dış kaynaklı politik, ekonomik ve sosyal faktörler

İçöz ve Kozak'a göre (1998:225) turizmde istihdam edilen kişilerin sayısını artıran faktörler; emek yoğunluğu, çok sayıda düşük ücretli iş alanı bulunması, çok sayıda yarı zamanlı ve geçici iş alanının bulunması, sezon yoğunluğu ve dönemselliktir.

4.TÜRKİYE EKONOMİSİNDE TURİZM SEKTÖRÜ VE İSTİHDAM ÖZELLİKLERİ

4.1.Turizm Geliri Elde Eden Ülkeler İçerisinde Türkiye'nin Konumu

Dünyada son yıllarda ekonomik, teknolojik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan önemli gelişme ve değişimler turizm sektörünü ve tüketicilerin taleplerini önemli ölçüde etkilemiştir (Yiğitgüden, <http://www.mfa.gov.tr/turizm-ve-kalkinma.tr.mfa>, erişim: 20.05.2013).

Şekil 2 de görüldüğü üzere 2011 yılında en çok turizm geliri elde eden ülkelere yer verilmiştir. ABD, gelişmiş ekonomisi ve sunduğu çeşitli ayrıcalıklarla 116.3 Milyar \$ ile turist çeken ülkelerin en başında yer almıştır. ABD takiben 59,9 Milyar \$ ile İspanya ikinci sırada, 53,8 Milyar \$'la Fransa üçüncü sırada yer almaktadır. AB ülkelerinin en önemlilerinden olan İtalya 43.0 Milyar \$, Almanya 38.8Milyar \$ ve İngiltere ise 35.9 Milyar \$ gelir elde etmektedirler. Tayland'ın hemen arkasında yer alan Türkiye 23.0 Milyar \$ ile on birinci sırada yer almıştır. Her geçen gün kendini yenileyip geliştiren Türkiye yakın bir zamanda sıralamanın daha da üstünde yer alacağını göstermiştir.

Şekil 2. Dünyada En Çok Turizm Geliri Elde Eden Ülkeler (2011)

	Ülkeler	Turizm Geliri (Milyar \$)
1	ABD	116,3
2	İspanya	59,9
3	Fransa	53,8
4	Çin	48,5
5	İtalya	43,0
6	Almanya	38,8
7	İngiltere	35,9
8	Avustralya	31,4
9	Hong Kong	27,2

10	Tayland	26,3
11	Türkiye	23,0

Kaynak: <http://www.turizm gazetesi.com/news.aspx?id=66312>, (Erişim Tarihi: 20.05.2013).

Şekil 3'de Dünya Turizm ve Seyahat Konseyinin 2012 yılı doğrudan istihdam verilerine göre, Mısır 13.755.000 kişi ile dünya sıralamasında 11. olmuştur. İçinde bulunduğumuz 2013 yılında Mısır'da siyasi istikrarsızlık ve iç çatışmalar yaşanmaktadır. Bu yüzden artık turizm sektörü ülkede önemini yitirmiştir. 2013 yılı turizm verileri açıklandığı zaman bu durum daha net anlaşılacaktır. Akdeniz bölgesi içinde yer alan uygun iklim şartlarına sahip olan İtalya 10.995.000 kişi ile 14. sırada yer almıştır. 5.164.000 kişi ile 29. sırada yer alan Türkiye dünya ortalamasının altında kalmıştır. Akdeniz'e komşu olan Yunanistan 3.306.000 kişi ile 381.202.000 kişi ile 76. sırada yer alan Lübnan yer almıştır.

Doğrudan istihdamda 11. sırada olan Mısır, dolaylı istihdam da 31.066.000 kişi istihdam ederek 12. sıra da yer almıştır. Mısır için 2013 yılı verileri kesinlikle düşecektir. Dolayısıyla Mısır'da turizm sektörü hükümetin siyasi istikrarsızlıklara çözüm bulmadığı sürece çökmeye mahkûm olacaktır. İtalya 26.808.000 kişi ile 18. ve 3.225.000 kişi ile Lübnan 74. sırada yer almıştır. Türkiye dolaylı istihdamda 20.536.000 kişi ile ortalamann üstüne çıkabilmeyi başarmıştır.

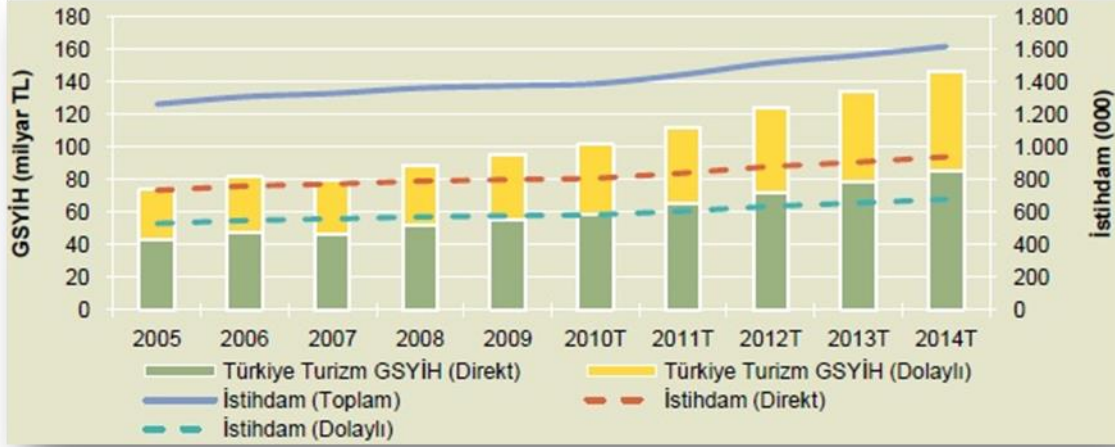
Şekil 3. Seyahat ve Turizmin İstihdama Katkısı

İstihdama Doğrudan Katkısı		2012 Bin Kişi	İstihdama Dolaylı Katkısı		2012 Bin kişi
Sıra No	Ülkeler		Sıra No	Ülkeler	
11	MISIR	1375.5	12	MISIR	3106.6
14	İTALYA	1099.5	17	İSPANYA	2690.9
18	İSPANYA	893.9	18	İTALYA	2680.8
19	FAS	828.8	20	TÜRKİYE	2053.6
	Dünya Ortalaması	793.7	Dünya Ortalaması		1975.7
29	Türkiye	516.4	22	FAS	1810.9
38	Yunanistan	330.6	43	YUNANİSTAN	688.8
52	Tunus	217.0	61	TUNUS	453.8
76	Lübnan	120.2	74	LÜBNAN	322.5
133	Kıbrıs	26.1	128	KIBRIS	77.4
135	Malta	25.3	147	MALTA	45.7

Kaynak: <http://www.wttc.org>, (Erişim Tarihi: 19.05.2013).

4.2. Türkiye'de Turizm Sektörü İstihdam Verileri

Turizm sektörü, emek - yoğun bir sektör niteliği taşıması ve insan unsuruna son derece bağımlı bir görüntü çizmesi bu sektörün istihdam yaratmada etkin bir rol oynayabileceği düşüncesini doğurmaktadır. Dolayısıyla bir ülkede turizm sektörünün gelişmesi, söz konusu ülke insanların bu sektörde istihdam edilebilmelerine imkân verebileceği gibi, işsizlik sorununun da kendiliğinden ortadan kalkmasında önemli rol oynayabilecektir (Yanardağ ve Avcı, 2012: 42).

Şekil 4. Yıllar İtibariyle Türkiye’de Turizmin İstihdama Katkısı

Kaynak: Türkiye Turizm Sektörü Raporu (2010), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, s.4, <http://www.invest.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 22.12.2012).

Şekil 4’de 2005 ve 2014 yılları arasında Türkiye’de doğrudan (direkt) ve dolaylı istihdam ve GSYH’ye olan etkisine yer verilmiştir. Doğrudan ve Dolaylı yoldan istihdamda yavaş da olsa bir artış söz konusudur. Buna bağlı olarak doğrudan ve dolaylı istihdamın GSYH’ye etkisinde aynı doğrultuda artmaktadır. 2005 yılında doğrudan turizmin GSYH’ye etkisi 40 milyar TL iken bu rakamlar 2009 yılında 55 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bu rakamların 2014 yılında 80 milyar TL’yi geçeceği düşünülmektedir.

4.3. Türkiye’de Konaklama Tesislerinde İstihdam

Konaklama işletmeleri; turistik amaçlarla gelen kişilerin geçici olarak kaldıkları, barınma, yeme-içme gibi zorunlu ihtiyaçlarının karşılandığı ve eğlence, kültür gibi alanlarda hoş vakit geçirebilecekleri mekânlardır. Turizm hareketlerine katılan insanlara birincil olarak güvenli barınma olanağı sunmak üzere, onların konfor, dinlenme, yeme-içme, eğlenme gibi gereksinimlerini de karşılayan konaklama işletmeleri kendi içerisinde otel, motel, tatil köyü, pansiyon, dağ oteli, termal tesis gibi çeşitlere ayrılmaktadır (Kozak, 2012: 56).

Turizm harcamalarının temel sonuçlarından biri istihdam katkısı sağlamasıdır. Konaklama endüstrisinin özellikle emek yoğun olmasından dolayı gelir ile istihdam arasında pozitif bir ilişki vardır (Ghosh ve diğerleri, 2003: 23)

Bir işletmede amaçlanan başarıya ulaşabilmesi, istihdam edilen insan kaynaklarının yeterli sayıda ve nitelikte olmasına bağlıdır. Maddi kaynakların etkin kullanımı, insan unsurunun bilgi ve becerisine bağlı olduğu düşünülürse, işletmenin ihtiyaç duyduğu personelin temin edilmesi, seçilmesi ve işe yerleştirilmesi işlevi, insan kaynakları yönetiminin işlevleri arasında özel bir konuma sahip olduğu görülecektir (Özdemir ve Akpınar, 2002: 91).

Konaklama işletmelerinin emek-yoğun bir özelliğe sahip olması ve iş görenin müşterilerle doğrudan bir iletişim kurmak durumunda olması, insan kaynağını bulma, seçme ve işe yerleştirme işlevini yerine getirirken daha titiz çalışılmasını gerektirir (Özdemir ve Akpınar, 2002: 91).

Özellikle 1990 sonrasında Türkiye’de ki konaklama işletmeleri nicelik ve nitelik olarak gelişmeye başlamışlardır. Turizm Bakanlığı’nın konaklama sektörüne sağladığı çok iyi koşullardaki teşvikler bunda önemli bir rol oynamıştır. Türkiye’nin sahip olduğu konaklama tesisleri mimari ve donanımı yönünden Akdeniz’e kıyısı olan turistik ülkeler ile yarışabilecek konuma gelmiştir.

Şekil 5. Konaklama Tesislerinde İstihdam (2000-2010) Yıllar

Yıllar	Otel Lokanta (Bin Kişi)	Otel, Eğlence Yerleri (Bin Kişi)
2000	776	211.4
2001	796	243.5
2002	826	255.6
2003	847	280.1
2004	872	297.6
2005	949	309.2
2006	1.001	318.4
2007	1.067	328.7
2008	1.058	341.5
2009	1.131	342.4
2010	1.066	351.4

Kaynak: www.tursab.org.tr, (Erişim Tarihi: 22.10.2012).

Şekil 5’de otel lokanta ve otel, eğlence yerlerinde yıllar geçtikçe istihdam edilen kişi sayısında bir artış göze çarpmaktadır. Bu artışın nedeni turizme olan ilginin artışıyla doğru orantılı olmasıdır. Turizm hizmeti talep eden kişiler, bu sektörde istihdam artışını hızlandırmıştır. 2002 yılında ülkemizde kriz ile birlikte birçok kişi işsiz kalmıştır. Otel lokantalar bu krizden etkilenecek istihdam oranlarında düşüş yaşarken, oteller ve eğlence yerlerinde istihdam artışı devam etmiştir.

2008 yılında istihdam azalışı yaşanmasının nedeni bu yılda Amerika da başlayıp dünyayı etkisi altına alan, talep düşüşlerine neden olup işsizlik artışına ortam hazırlayan Mortgage Krizi’dir. Yine bu krizde de otel lokantalarda istihdam azalışı yaşanırken oteller ve eğlence merkezlerinde istihdam artışı devam etmiştir. Bu da gösteriyor ki eğlence ve barınma ihtiyaçları kişiler için oldukça önemli bir yere sahip olmakla birlikte çalışanlar açısından da vazgeçilmez bir istihdam kaynağıdır. 2010 yılında da başlayan kriz ülkemize gelen turist sayısının ve buna bağlı istihdamın azalmasına sebep olmuştur.

4.4.Turizm Sektöründe Kayıtlı ve Kayıt Dışı İstihdam

Kayıt dışı istihdam günümüz Türkiye’sinin en büyük sorunlarından biridir. Kişileri kayıt dışı çalıştırması devletin vergi kaybetmesine neden olurken çalışan kişilerin de sosyal güvenceden mahrum kalmasına neden olmaktadır.

Turizm de kaliteli hizmet sağlanmasının temel yollarından biri müşteri memnuniyetinin sağlanmasıdır. Müşteri memnuniyeti kaliteli bir iletişim ve hizmetin sağlanması ile mümkündür. Ülkemizde yabancı dil bilen personelin yeterli olmaması, yabancı turistlerin istekleri gibi nedenlerle birçok yabancı uyruklu kişi ülkemizde kayıtlı ve kayıt dışı olarak çalıştırılmaktadır. Bununla beraber ülkemiz vatandaşı olup da kayıt dışı çalışan kişilerde mevcuttur.

Şekil 6. Turizm Sektöründe Sigortalı Çalışan Sayısı, Mart Ayı

	2009	2010	DEĞİŞİM
KONAKLAMA	5 9. 4 2 0	75.591	27,2
Havayolu Taşımacılığı	9.460	8.366	-11.6
Yiyecek Ve İçecek Hizm. Faal	107.474	156.779	45,9
Seyahat Acentesi, Tur Oper. Rez. Hizm	37.434	39.799	6,3
Toplam	213.788	280.535	31,2

Kaynak: http://www.akbank.com/doc/TURIZM_RAPORU-Haziran-2010.pdf, (Erişim Tarihi: 2010).

Bu kişiler genellikle mevsimlik işçi olup belirli mevsimlerde belirli sürelerde çalışmaktadır. Alınan tedbirler ve kişilerin bilinçlenmesi sayesinde turizm sektöründe kayıt dışı istihdam oranları yıllar geçtikçe azalmaktadır. Bu azalışta devlet tarafından yapılan denetlemelerinde önemli bir rolü vardır.

Şekil 6'da Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) 2010 yılı Mart verilerine göre turizm sektörü ile ilişkili alanlarda çalışan zorunlu sigortalı sayısı yüzde 31,2 artarak 280 bine çıktı. Geçen yılın aynı ayında sektörde sigortalı olarak çalışanların sayısı 213 bin olarak gerçekleşmiştir (http://www.akbank.com/doc/TURIZM_RAPORU-Haziran-2010.pdf, 2010: 19). Konaklama, havayolu, yeme içme ve seyahat acenteleri gibi alanlarda; işverenler, kendi hesabına çalışanlar, ücretsiz aile işçileri ile toplamda 1 milyondan fazla çalışanın bulunduğu turizm sektöründe, sigorta kapsamına girenlerin sayısı Mart 2010 itibarıyla yüzde 31,2 artış göstermiştir. 2009 yılı Mart ayında 213 bin 788 olan zorunlu sigortalı çalışan sayısı 2010 Mart ayında 280 bin 535 olarak gerçekleşmiştir. Geçen bir yıllık dönem içinde; konaklama sektöründe çalışan sigortalı sayısı yüzde 27 artarak 59 binden 75 bine çıkarken, yiyecek-içecek sektöründeki çalışan sayısı da 107 binden 256 bine yükselmiştir. Bu dönemde düşüş gösteren tek alan ise havayolu taşımacılığı olmuştur. Bu sektörde geçen yıl 9 bin 460 olan sigortalı sayısı bu yıl 8 bin 366'ya gerilediği görülmüştür(http://www.akbank.com/doc/TURIZM_RAPORU-Haziran-2010.pdf, 2010: 19).

5.TÜRKİYE'DE TURİZM SEKTÖRÜNÜN İSTİHDAM AÇISINDAN SWOT ANALİZİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

5.1.SWOT Analizi

SWOT analiz tekniği bir firmanın, sektörün, yatırımın, ülkenin ve coğrafi bölgenin kendi bireysel özelliklerinden kaynaklanan güçlü ve zayıf yönleri ile geleceğe yönelik olarak kontrol edilebilen veya edilemeyen çevre faktörlerinden kaynaklanan fırsat ve tehditlerin saptanmasını amaçlayan bir tekniktir (Karadeniz vd., 2007:196). Çalışmamızda, SWOT analizini hazırlarken bilimsel bir yaklaşım izlenmeye çalışılmıştır. Analiz için gerekli olan, çalışma konusuyla ilgili veriler toplanmış olup, il turizm müdürlüklerinin de görüşleri alınmıştır.

Güçlü Yönler

- İstihdam edilen personelin eğitimi yüksek teknoloji ve büyük maliyetler gerektirmez.
- Hizmet ağırlıklı bir sektör olduğu için istihdam olanaklarını artırır.
- Turizm endüstrisi kendisinin dışında birçok alanda katma değer yaratır. Örneğin, yöre halkının ev pansiyonculuğu yapmasıdır.
- Türkiye'de son yıllarda turizm sektörü ekonominin lokomotifine dönüşmüştür.
- Gerekli olan döviz girdisinin daha kolay bir şekilde ülkeye girmesine neden olur.
- Türkiye de var olan birçok üniversite turizmle ilgili bölümlerde eğitim imkânı vermektedir.
- Genç nüfus, turizm sektöründe çalışmaya olumlu bakmaktadır.
- Turizmde istihdam edilen kişiler için ücret ve çeşitli olanaklar iyileştirilmektedir.
- Turizm sektöründeki iş olanakları sosyal güvenlik kapsamındadır.
- Alternatif turizm çeşitlerinin çoğalması sektörün istihdam yaratma kapasitesini arttırmıştır.
- Turizm endüstrisinin çok geniş bir yelpazeye (konaklamadan seyahat acenteliğine ve rent a car kadar) sahip olması istihdam olanaklarına pozitif katkı yapmaktadır.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılını kutlayacağımız 2023 yılı için bir turizm stratejisi oluşturulmuş olması.

Zayıf Yönler

- Ülkemizde turizm sektöründe istihdam edilen kişilerde dil problemleri yaşanmaktadır.

- Turizm tesislerinde çalışan birçok kişi, meslekleri dışında farklı alanlarda çalıştırılmaktadır.
- Mevsimlik işsizlik ve kayıt dışı istihdam turizm sektöründe yaygındır.
- Uluslararası turizm, siyasi ve politik istikrarsızlıklardan negatif yönde etkilenir (Seckelmann, 2002:88).
- Turizm personeli eğitimlerinin teorik temelli olması, uygulama yapılmaması ve eğitimi tamamlayan elemanların çalıştıkları yerlerde yetersiz olmaları. Örneğin, Kapadokya'da çalışacak bir personelin o yörenin tüm özelliklerini bilmemesi gibi.
- Alternatif turizm faaliyetleri için (örneğin, kuş gözlemciliği, avcılık, vb.) bu faaliyetler hakkında bilgisi olmayan kişilerin çalıştırılması.
- Bazı çalışanlarca turizm de istihdam geçici bir meslek olarak görülmektedir.
- Devletin vermiş olduğu çeşitli teşviklerden yeterince faydalanılamamaktadır.
- Siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların yaşanması turizmi ve dolayısıyla sektördeki istihdamı da olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Fırsatlar

- Devletin verdiği istihdam arttırıcı teşvikler bulunmaktadır.
- Türkiye Cumhuriyeti genç ve çalışmaya ihtiyacı olan bir nüfusa sahiptir.
- Turizmde istihdamın öneminin her geçen gün daha iyi farkına varılmaktadır.
- İnsana yatırım yapmanın önemi anlaşılmıştır.
- Kaliteli hizmet anlayışı gelişerek uzmanlaşma artmış ve buna bağlı olarak istihdam edilecek eleman sayısında artış yaşanmıştır.
- Belirli pozisyonlar hariç çalışacak kişilerden yüksek bir tahsil istenmemektedir.
- Yüksek bir maliyete gerek kalmadan birçok kişiye istihdam sağlanmaktadır.
- Ülkeye gelen turist sayısında yaşanan artışa bağlı olarak eleman ihtiyacı artmaktadır.
- Turizm elemanının sadece büyük şehirlerde değil, orta ve küçük şehirlerimizde de iş bulma imkanları ortaya çıkmıştır.
- Deniz turizminin yanı sıra sağlık, kültür, eğitim, dini turizmleri yıllar içinde gelişmiş ve sadece turizm meslek elemanı değil, birçok sektörde eleman ihtiyacının artmasına neden olmuştur.

Tehditler

- İstihdam edilen personelin yabancı dil ve diğer eğitimlerinin yetersiz olması sebebiyle yabancı personel istihdamında artış yaşanmıştır.
- Turizm sezonunun açılacağı Nisan-Mayıs aylarında özellikle terör olaylarında görülen artış.
- Turizmin mevsime bağlı yapıldığı bölgelerde mevsimlik işsizlik görülmüş ve buna bağlı olarak sektörde istihdam edilmek isteyen birey sayısında azalma meydana gelmiştir.
- Bazı Turistik tesislerde çalışan kişilere toplum tarafından hoş bakılmamaktadır.
- Aileler çocuklarının turizm odaklı işlerde eğitim almasını ve çalışmasını istememektedir.
- Eğitim kurumlarında, turizm istihdamı için gerekli olan eğitim yeterli düzeyde verilememektedir.
- Çok sık rastlanmamakla birlikte bazı bölgelerde turistik tesislerde çalışan kişilere toplum tarafından hoş bakılmaması, turizm sektörünü ve turizmde istihdam talebini etkilemektedir.

5.1.1. Türk Turizminde İstihdamın Genel Sorunları ve Bu Sorunların Çözüm Yolları

Turizm sektörü küreselleşmenin yaygınlaştığı 1990'lardan bu yana dünyada en hızlı büyüyen sektör olmuştur. Buna katkı yapan unsur ise insanların artık turistik faaliyetlerde bulunması daha önceleri lüks iken

şimdilerde adeta bir gereksinme niteliğine bürünmüş olmasından kaynaklanmaktadır (Mattas vd., 2011:1). Büyük yatırımlar ve uzun yıllar süren çalışmalara gerek kalmadan iş ortamı oluşturulabilen turizm sektöründe gerekli olan üretim faktörlerinin en önemlisi emek faktörüdür. Yapmış olduğumuz analiz sonucu, ülkemizin gerek turizm olanakları gerekse de turizm olanaklarına bağlı istihdam yaratma kapasitesinin ne kadar yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Fakat turizm, bazı eksiklik ve tehditlerle de karşı karşıyadır. Amacımız zayıf yönlerin güçlendirilmesinin sağlanması ve tehditlerin en asgari düzeye indirilmesidir.

Bazı işletme ve kurumlarca çalışan kişilerin maaşlarının düzenli olarak verilmemesi ve çalışan kişilere sigorta yapılmaması gibi nedenler turizmde istihdamın başlıca sorunlarından birini oluşturmaktadır. Bunun sonucunda bu meslek grubunda çalışma şartlarına güven azalmakta ve istihdam edilen personel sayısında azalma görülmektedir. Turizm personelinde en çok karşılaşılan bir diğer sorun yabancı dil problemidir. Özellikle de yabancı turistlerin fazla olduğu bölgelerde istihdam için gerekli temel şart herhangi bir yabancı dil bilmektir. Bu sorunun çözümü için turizm eğitimi veren kuruluşların turizm için gerekli olan temel yabancı dil eğitiminin verilmesi veyahut işverenlerin gerekli olduğu kadar yabancı dil öğreniminin sağlanabilmesi için çeşitli kursları organize ederek bu sorunun en aza indirilmesi sağlanmalıdır.

Kayıt dışı işçi çalıştırılması sadece turizmde değil hemen hemen bütün sektörlerde görülmektedir. Turizmde görülen kayıt dışı istihdamın temel nedenlerinden biri dil bilen ama çalışma izni olmayan yabancı uyruklu kişilerdir. Bu kişiler kayıt dışı çalışarak hem devletten vergi kaçırılmasına hem de ülkede istihdam edilmesi gereken personelin istihdam edilememesine neden olmaktadır. Bu sorunun çözümü için tavsiyemiz denetimlerin sıklaştırılması ve işletmelerin bilinçlendirilmesidir. Bunun için çalıştırılan kişiler temel alınarak vergi indrimi yapılabilir ve işletmelerin bilinçlenmesi yoluna gidilebilir.

Toplumun bazı kesimlerinde turizmde istihdama olumsuz bakılmakta ve sürekli istihdam olanağının olmadığı düşünülmektedir. Bu durum aileleri ve çalışmak isteyen kişileri olumsuz olarak etkilemektedir. Bunun önlenmesi için de gerekli kurumlarca kişi ve aileler bilinçlendirilmelidir. Ayrıca sektör için eleman yetiştiren eğitim kurumları çoğaltılmalı ve gerekli olan eğitimler verilmelidir.

Tehditlerden bir diğeri ise turizm sektöründe özellikle vasıfsız işçi olarak çalışan kişilerin mevsimlik olarak ve kaçak bir şekilde çalıştırılmasıdır. Bunu önlemek için yapılması gereken, çalışanların devlet ve sendika gibi kuruluşlar aracılığıyla bilinçlendirilmesi ve sendikalaşmanın artırılmasıdır.

Konaklama tesisleri, turizm için vazgeçilemez bir konumdur. Fakat her şey dâhil sistemlerin uygulanması, bölgede turizme bağlı gelişen sektörlerde çalışan kişileri sıkıntıya sokmaktadır. Çare olarak her şey dâhil sistemlerin konaklama işletmelerine maddi zarar sağlamayacak ölçüde hizmet sunmaları, turistlerin harcama yapmaya yönelik teşvik edilmesi ya da çeşitli turlar ve etkinliklerle bölge esnafının zarar görmemesi için gerekli olanakların sağlanması gerekmektedir.

Ulaşılan sonuçlara göre, turizmin zayıf yönlerinin ihmal edilmesi ve bu zayıflıkların güçlendirilmemesi nedeniyle bir tehde dönüşmüş veya dönüşmek üzeredir. Devletçe veya özel sektör tarafından karşılanmayan çeşitli ihtiyaçlar işsizliğe ve bölge esnafının geçim sıkıntısına neden olmakta ve büyük kentlere göç edilmesi neticesiyle sonuçlanabilmektedir. Bu sorunların çaresi sorunun ortaya çıktığı ilk andan itibaren düzeltilmeye çalışılması ve devletin bu sorunları düzeltebilmesi için vatandaşlık görevlerimizi eksiksiz yerine getirmemiz gerekmektedir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Turizm, diğer sektörlerin de gelişmesini sağlayan lokomotif bir sektördür. Ülkenin döviz rezervlerini artıran, işsizlik oranlarını düşüren, alt ve üst yapıda ki eksikliklerin tamamlanmasını ve birçok eksikliğin giderilmesi sağlayan önemli bir sektör konumundadır.

İnsan unsuruna son derece bağımlı olan turizm sektörü, aynı zamanda istihdam yaratmada etkin bir rol oynayabilmektedir. Ülkemizdeki var olan turizm potansiyelini tam anlamıyla değerlendirebildiğimiz sürece istihdam da buna orantılı olarak artacaktır. Turizm çok sayıda alt sektörle ilişki içindedir. Fakat üç farklı biçimde ön plana çıkan istihdam yarattığı görülmektedir. Bunlardan ilki konaklama, yiyecek- içecek ve seyahat işletmeleri ile turizm büroları, hava trafik kontrolleri gibi turizm alanında faaliyet gösteren kamu kuruluşları bu sektörde doğrudan istihdamı oluşturmaktadır. Türkiye’de yapılan bir çalışmada konaklama sektöründe çalışanların %87’si eğitimsiz olup ayrıca sektörde çalışanların yaklaşık %17’si yükseköğretim, %34’ü ilköğretim, %44’ü ise lise ve dengi okul mezunudur. Kısaca vardığımız sonuç turizm sektöründe genel eğitim düzeyi çok düşüktür (Karcıoğlu,2011). İkinci olarak, turizme hizmet veren alt sektörlerde oluşan

Kış-2013

Winter-2013

Cilt: 2 Sayı: 4 (14-27)

Volume: 2 Issue: 4 (14-27)

dolaylı istihdamdır. Örnek olarak, havayolu, otel, liman gibi turizm amaçlı kullanılacak tesislerin inşası sırasında sağlanan istihdam ve turizm işletmelerinde sunulacak kimi ürünleri üreten tesislerin sağladığı istihdam söylenebilir. Son olarak, turizmden elde edilen gelirin diğer sektörlerde yatırım haline dönüştürülmesiyle gerçekleşen uyarılmış istihdam etkisi vardır.

Çalışmamızda, Türkiye’de turizm sektörü için tarafımızdan SWOT analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda turizm ve istihdam arasındaki ilişkinin güçlü ve zayıf yanları ile fırsat ve tehditleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, turizmin hizmet ağırlıklı bir sektör olması ve döviz girdisi sağlaması güçlü yanları iken, bu sektörde çalışan birçok kişinin yabancı dil problemi yaşamaması ve ülkemizdeki turizm faaliyetlerinin henüz mevsimlik özellikten öte gitmemesi zayıf yönler olarak tespit edilmiştir. Devletin turizm sektörü için sağladığı teşvikler ve genç bir nüfusa sahip olmamız fırsat iken turizm bölgelerimizde henüz turizm kültürünün yerleşmemiş olması turizm eğitim kurumlarında uygulamalı eğitimin yeterli düzeyde verilmemesi de tehdit unsuru olarak tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Altınok, Serdar ve Murat Çetinkaya; (2003), “Turizm Sektörü ve Türkiye’de Turizm Sektöründe ki Gelişmelerin Ekonomik Açından Değerlendirilmesi”, TSA, 3, s.113-134.
- Boz, Cihan (2006), Dünya’da Turizm Endüstrisinde İstihdam ve Çalışma Şartları, Marmara Üniversitesi SBE Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yönetim ve Çalışma Psikolojisi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çeken, Hüseyin (2003), Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi, İstanbul: Değişim Yayınları.
- Çeken, Hüseyin ve Barış Erdem (2003), “Turizm Sektörünün İstihdam Yaratmadaki Etkisi”, İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 5(1), [Erişim adresi <http://www.isgucdergi.org>, Erişim Tarihi: 23.11.2012].
- Ghosh, R. N.; Muhammed Abu B. Siddique; Rony Gabbay (2003), Tourism and Economic Development: Case Studies from the Indian Ocean Region, Ashgate Publishing Limited, England.
- Gunn, Clare A. (1988), Tourism Planning, 2. Ed., Taylor and Francis, New York.
- İçöz, Orhan (1990), “Türkiye’ye Yönelik Uluslararası Turizm Talebini Belirleyen Etkenler”, Turizm Yıllığı 1988-1989, Ankara.
- İçöz, Orhan ve Metin Kozak (1998), Turizm Ekonomisi, 1. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Karadeniz, Erding; Serkan Yıldırım Kandir ve Yıldırım Beyazıt Önal (2007), “Seçilmiş Paydaşların SWOT Yöntemiyle Türk Turizm Yatırımlarını Değerlendirmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma”, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 18(2).
- Karagöz, Deniz (2006), Etkinlik Turizmi ve Etkinlik Turizmi Bağlamında Yabancı Ziyaretçi Harcamalarının Ekonomiye Etkisi: Formula 1 2005 Türkiye Grand Prix Örneği, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Karcioğlu, Serdar (2011), “Ekonominin Lokomotif Turizm ve İstihdam”, www.turizmguncel.com, [Erişim Tarihi: 20.06.2013].
- Kozak, Nazmi (2012), Genel Turizm Bilgisi, Birinci Baskı, Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Kuvan, Yalçın (2005), “The Use of Forests for the Purpose of Tourism: The Case of Belek Tourism Center in Turkey”, Journal of Environmental Management, [Erişim Adresi: www.Aseanbiodiversity.info/Abstract/51004884.Pdf, Erişim Tarihi: 18.04.2013].
- Mathieson, A. ve G. Wall (1982), Tourism: Economic, Physical and Social Impact, Longman Scientific Technical.
- Mattas, Alvaro; Peter Nijkamp; Anuela Sarmiento (2011), Tourism economics impact Analysis, London: Physica- Verlag.
- Mcintosh, R ve G. Gupta (1980), Tourism: Principles, practices, philosophies, Grid, Inc., 3rd, ed., USA. 222-223.

Kış-2013

Winter-2013

Cilt: 2 Sayı: 4 (14-27)

Volume: 2 Issue: 4 (14-27)

Mcintosh, Robert W. ve R. Charles Goeldner (1986), *Tourism Principles, practices, philosophies*, Fifth Ed., New York: John Wiley and Sons Inc.

Olali, Hasan ve Timur Alp (1986), *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*, (ENKA 1985 yılı Ekonomi Dalı Birincilik Ödülü), İzmir.

Olali, Hasan ve Timur Alp (1988), *Turizm Ekonomisi*, İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.

Olali, Hasan (1990), *Turizm Politikası ve Planlaması*, İstanbul: Yön Ajans.

Özdemir, Ekrem ve Ali Talip Akpınar (2002), "Konaklama İşletmelerinde İnsan Kaynakları Yönetimi Çerçevesinde Alanya'daki Otel ve Tatil Köylerinde İnsan Kaynakları Profili", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3(4).

Sari, Didar ve Zerufe Uçar (2010), *Turizm Sektörünün İstihdam Yaratmadaki Yeri ve 2009 Krizinin Türkiye Turizm İstihdamına Etkileri*, International Conference on Eurasian Economies, 4-5 Kasım 2010, İstanbul.

Seckelmann, Astrid (2002), "Domestic tourism Fa chance for regional development in Turkey? *Tourism Management*, *Tourism Management*, 23.

Timur, Alp (1982), *Turizmin Ekonomik Etkileri Ve Türkiye Bakımından Bir Değerlendirme*, (Doçentlik Tezi), İzmir.

Tutar, Erdiñç ve Filiz Tutar (2004), *Turizm Ekonomisi, Türkiye ve OECD*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Tutar, Filiz (1999), *Türk Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Cari İşlemler Dengesine Muhtemel Etkileri: Akdeniz Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Anadolu Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.

Türkiye Turizm Sektörü Raporu (2010), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, [Erişim Adresi: <http://www.invest.gov.tr>, Erişim Tarihi: 22.12.2012].

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013*, 2007, Ankara.

Türkoğlu, Kader (2011), *Turizm Sektöründe İstihdam İmkanlarının Göç Üzerindeki Etkileri: Fethiye Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

TÜROFED (2010), *Turizm Raporu*, Yıl: 1, S.1, [Erişim adresi: www.akbank.com/doc/TURIZM-RAPORU-Haziran-2010.pdf, Erişim Tarihi: 02.11.2012].

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, [Erişim adresi: www.tursab.org.tr, Erişim tarihi: 22.10.2012].

UNEP and UNWTO (2012), *Tourism in the Green Economy Background Report*, Printed by the World Tourism Organization, Spain.

URL: <http://www.turizm gazetesi.com/news.aspx?id=66312>, [Erişim Tarihi: 20.05.2013].

Ünlüöner Kurban ve Salih Zeki Sahin (2011), "Turizmde İstihdam", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (37).

Yanardağ, M. Özgür ve Mehmet Avcı (2012), "Turizm Sektöründe İstihdam Sorunları: Marmaris, Fethiye, Bodrum İlçeleri Üzerine Ampirik Bir İnceleme", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi* (3)2, 2012 (42-43).

Yıldız, Zafer (2011), "Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3 (5).

Yiğitgüden, Bengü (2011), *Turizm ve Kalkınma*, [Erişim Adresi: www.mfa.gov.tr]